

دانشکده طب سنتی

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی

رساله

جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد تاریخ علوم پزشکی

عنوان

بررسی نقش مجموعه ربیع رشیدی تبریز، اثر شیخ رشیدالدین

فضل الله همدانی در تاریخ پزشکی ایران بعد از اسلام

اساتید راهنما

دکتر محمود مصدق

دکتر محمدعلی تربتی

اساتید مشاور

دکتر فرید قاسملو

نگارش

بابک سلیمانی

چکیده فارسی

عنوان: بررسی نقش مجموعه ربع رشیدی تبریز، اثر شیخ رشیدالدین فضل‌الله همدانی در تاریخ پزشکی ایران بعد از اسلام.

بعد از هجوم ویرانگر مغول ایرانیان برای فقط حیات ملی خود فرهنگ را جاننشین سیاست کردند. ظهور پدیده «ربع رشیدی» در اواخر قرن هفتم هجری و اوایل قرن هشتم هجری در دوره حاکمیت مغول‌ها (دوره ایلخانی) در سرزمین ایران بوقوع پیوست و در زمان غازان‌خان بسیاری از اصلاحات از جمله احداث بناهای خیر و از جمله بیمارستان در نتیجه نیک‌اندیشی و دانش‌دوستی خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی بود. این مجموعه در آن زمان در جایگاه دانشگاهی بود که از هر دانشی در آنجا شعبه‌ای راه‌اندازی شده بود و ۶ هزار دانشجو در آن تحصیل می‌کرده‌اند و خواجه اوقافی برای تک‌میل کتابخانه و مدرسه و نشر کتب و تأمین هزینه زندگی و تحصیل طلاب علوم مختلف اختصاصی داده بود و دانشمندان بزرگ از هر گوشه گردآورده و بکار تألیف و تدریس گماشته و مقرری آبرومندی برای آنان تعیین کرده بود و از آن میان پنجاه پزشک و چندین جراح از هند و مصر و چین و شام در آنجا مشغول بکار بوده‌اند. وقفنامه ربع رشیدی که یکی از بزرگ‌ترین وقف‌نامه‌های جهان است آنچنان دقیق، گویا و جامع نوشته شده است که با استفاده از آن و سایر منابع معتبر، می‌توان اطلاعات مفید و باارزشی در مورد املاک وقفی، تاسیسات مختلف و از همه مهمتر تشکیلات و چگونگی اداره این مجتمع علمی آموزشی توسط مقام ارشد (متولی، مشرف و ناظر) بدست آورد و نقشه آنرا در مدل امروزی پیاده کرد.

ربع رشیدی هنوز هم نه تنها در داخل بلکه در خارج هم موضوع مطالعات علمی دنیاست از جمله در شعبه ایران‌شناسی چیت، کویت و آلمان، بنابراین براساس ماخذ غیرقابل‌انکار و آثار رشیدالدین بویژه مکاتبات رشیدی و وقفنامه می‌توان گفت که ربع رشیدی با نمونه‌های پیشرفته امروزی قابل مقایسه است.

بسیاری از شیوه‌های آموزشی ربع رشیدی امروز نیز کاربرد فوق‌العاده‌ای دارند. در ربع رشیدی ضمن اختصاص اعتبارات و وسایل و امکانات برای پیشبرد دانش و پژوهش در عین حال نهایت توجه را به «اقتصاد دانشگاهی» مبدول داشتند.

مدیریت شهرک دانشگاهی ربع رشیدی در حوزه بهداشت و درمان، حوزه تأمین مالی پایدار و پیشبینی و مدیریت بحران، حوزه بیمه براساس مستندات موجود، منحصر بفرد بود.

واژگان کلیدی: مغول، خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی، ربع رشید، دانشگاه، وقف‌نامه، مدیریت بهداشت و درمان، تبریز.

Abstract

Title: Investigating the role of Rabi Rashidi collection in Tabriz, the work of Sheikh Rashid al-Din Fazlullah Hamedani in the history of Iranian medicine after Islam

After the destructive invasion of Moghol, Iranian replaced politics with culture in just for their national vita. The Rab-e Rashidi phenomenon was established in Iran at the end of the 7th century AH and early 8th century AH during the sovereignty of the Moghols. And also, at the time of Ghazan Khan, many of the reforms and amendments, including the construction of philanthropy buildings and hospitals, were as a result of charity and erudition of Khaje Rashid al-Din Fazlullah Hamedani. This collection was in used as a university where it had a branch in each field and 6 thousand students had studied there and Khaje was allocated some endowments for equipping the library and school and publishing books and supplying the cost of living and education of trainees and scholars of different sciences further more. great scientists were gathered from every corner and they worked on compilation with determining an honorable emolument .beside them among them 50 physicians and several surgeons from India, Egypt, China and Syria worked there. The deed of endowment of Rab-e Rashidi as is one of the biggest deed of endowment of the world, is very precise, illustrative and comprehensive which can provide useful and valuable information about appropriative estate, various installations and above all, organization and management of this scientific educational collection by senior official (trustee, observer) and it can be implemented its map in today's model. Rab-e Rashidi still, not only in Iran but also in all over the world is the subject of the scientific studies. For instance in the branch of Iranology of China, Kuwait and Germany. Therefore, based on the undeniable reference and the works of Rashid al-Din, especially the correspondence and the deed of endowment, can be said that Rab-e Rashidi is comparable with today's advanced examples. even now many of its educational methods is applicable .

In Rab-e Rashidi, beside allocating credits, facilities and equipments to promote knowledge and research, they paid great attention to the academic economics. The management of Rab-e Rashidi university campus was unique in the fields of health and treatment, sustainable financing and predicting and management of crisis and, insurance domain based on the available documentation.

Keywords: Moghol, Khaje Rashid al-Din Fazlullah Hamedani, Rab-e Rashidi, University, the deed of endowment, crisis management and treatment, Tabriz